

res, ac personas a diversis auctoribus referuntur. Hilarius, Chrys., Euthy. et Theophyl. referunt ad Christum, ut sensus sit, cur aliter de me, aliter de meis operibus iudicatis? quomodo possum ego, si, ut vos putatis, peccator sum, et spiritum immundum habeo, bona opera facere, quale est, demones ab hominibus expellere, caecos, surdos, mutos, leprosos curare, mortuos suscitare? Aut ergo facite me malum, et opera mea mala, aut me bonum, et opera mea bona. Hieronymus ad diabolum, quasi dicat, dicitis me in Beelzebub ejicere demonia, quomodo potest diabolus arbor mala bonum fructum facere, qualis est demonum expulsio; aut ergo facite arborem bonam, et fructum ejus bonum, aut arborem malam et fructum ejus malum. Beda ad utrumque, arborem bonam ad Christum, ad diabolum malam, tanquam sensus sit, quomodo possum ego, qui sum arbor bona, facere fructus malos, id est, opera diaboli, qui est arbor mala? aut dicite me esse bonum, et opera mea bona, aut me esse malum, et opera mea mala. Ambros., l. 2 de Pœnit., c. 4, arborem bonam Ecclesiam, malam Judæorum synagogam; fructus malos ipsos Phariseos interpretatur, ut si dicat, non potest mala mater synagoga bonos filios generare. Verus sensus mihi videtur esse, quem multis locis D. Augustinus exposuit, lib. 2 de Serm. Domini in monte; lib. 2 de Actis cum Felice Manichæo, c. 4, lib. 2 contra litteras Petil., c. 6, et ser. 12, de Verbis Domini, arborem et bonam et malam ipsos Phariseos appellari. Reprehendit enim Christus eorum hypocrisim, quod cum bona arbor videri vellent, malos tamen fructus facerent; aut quod cum mala arbor essent, bonos videri vellent fructus facere, jubetque aut apertè malos, aut apertè bonos esse. Potest hæc sententia illi, quæ vers. proximo sequitur, videri contraria, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Itemque illi, quæ est c. 7, 18: Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere, sed bene intellecta contraria non est. Non enim dicuntur hoc loco Pharisei mali bona, aut boni mala opera facere, quod statim fieri non posse dicitur, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali, et in altero loco, non potest arbor bona malos, nec mala bonos fructus facere; sed notatur, quod cum mali sint, et videri velint boni, et sua opera, tanquam sancta, religiosaque probare.

VERS. 54. — PROCEMIS VIBERARUM. Hæc sententia supra explicata à nobis est, c. 5, 7.

QUOMODO POTESTIS. Non negat absolutè, et omnino posse; multi enim mali cum sint, bona loquuntur: sed dicit, quod naturale, quod usitatum, quod diuturnum est. Ita enim naturâ comparatum; ita moribus hominum consuetum est, ut mali mala, boni bona

VERS. 54. — QUOMODO POTESTIS BONA LOQUI; id neque est usitatum, neque diuturnum, ut mali bona profarent, et loquuntur.

VERS. 55 et 56. — DE BONO THESAURO, Græcè additur *scaptilios*, cordis OTIOSUM, si de verbo otioso, quod sine utilitate audientis, aut loquentis dicitur, ratio reddenda est, quantum magis de blasphemâ. Chrysostomus otiosum verbum non inutile modò, sed et fal-

loquantur; ex abundantia enim cordis os loquitur, Matth. 12, 54. Si quando secus sit, id, et præter naturam, et præter consuetudinem accidit, et diuturnum esse non potest.

VERS. 56. — OTIUM VERBUM OTIOSUM. Constructio Hebraica, quâ nominativus redundat. Duo hic queri possunt, quorsum hoc à Christo dictum sit, et quid verbum otiosum appellatur. Omnes, quos legisse meminimus, auctores putant argumentum à minori ad majus esse; perinde ac si dicat; si de minimo verbo otioso; quantum magis de blasphemio, quale vestrum est, quo dicitis me in Beelzebub ejicere demonia, ratio in die iudicii reddenda erit. Verbum autem otiosum appellari, quod nullam aut audientium aut dicentium utilitatem affert. Hieron., Chrysost., hom. 45, Basil. in Regulis brevior, inter. 25, Ambrosius in Psal. 58, Gregorius, hom. 6 in Evangelia, Beda in Comment. Solut. Theophyl. et Euthym. calumniam otiosum et falsum interpretatur, quod aliquos etiam vetustiores auctores dixisse Chrysostomus affirmat. Suspicioque Hebraicè scriptum fuisse *ŃŃŃ*, quod et frustra, et mendax, atque calumniosum significare potest; ut Exod. 20, 7. Græcum autem interpretem verisimè otiosum, id est, frustra dictum; alios interpretatos alterâ nominis significatione, mendax, falsum, calumniosum, quod magis videtur ad locum adhaerere, quia Pharisei non otiosè modò, sed etiam calumniosè et mendaciter de Christo loquebantur. Sed veterum auctorum sententiam, quam conjecturam meam, canque obscuram et incertam amplexi malo; eò etiam magis quod videtur Christus aliquo exaggerationis genere uti, et novi aliquid, atque admirandi dicere voluisse; de verbis autem calumniatoris, deque falsis criminationibus in die iudicii reddendam esse rationem, neque novum, neque admirabile videri poterat.

VERS. 57. — EX VERBIS ENIM TUIS. Apparet hoc fuisse proverbium. Et quidem Theophyl. Scripturæ testimonium esse dicit. Fortè illud quod legitimus apud Job, c. 15, 6: *Condemnabit te os tuum, et non ego, et labia tua respondebunt tibi.* Quod autem ait: *Ex verbis tuis condemnaberis*, non ita intelligendum, quasi sola verba, aut condemnatura, aut justificatura unumquemque sint; multis enim aliis aut justificabimur, aut condemnabimur argumentis; sed ita ut ad justificandos vel condemnandos multos, qui bene aut malè locuti sunt, sola ipsorum verba sufficiant; sicut princeps ille sacerdotum in dissimili prorsus Christi causâ dixit, c. 26, 65: *Quid adhuc egemus testibus? Ecce audistis blasphemiam.* Nam ut ille Christum ex uno verbo, quo se Filium Dei esse significaverat, condemnandum sine alio testimonio iudicavit, ita ipse ex

sum, et cum calumniâ conjunctum interpretatur.

VERS. 57. — EX VERBIS TUIS JUSTIFICABERIS, ET EX VERBIS TUIS CONDEMNABERIS; non quòd sola verba unumquemque autificent, aut condemnent; sed ad complures puniendos aut justificandos sufficiunt, tametsi ex multis aliis prodire solet justificatio, aut condemnatio.

illo solo verbo, quo Christum blasphemasse dixit, etiamsi aliud non haberet peccatum, damnari posset. Nemo igitur nobis infans obijciat, qui prius moriantur quam loqui possint. De iis enim agitur, qui bene maleque loqui poterunt, et bene maleve locuti sunt. Sensus enim est adeò accuratè omnium rerum in iudicio reddendam esse rationem, ut vel in minimo verbo satis Deus argumenti, ut homines vel justificet vel condemnet, sit deprehensurus. Ridiculus est omnino Calvinus, qui hoc loco ridet nos, quòd hinc hominem non solâ fide, sed verbis etiam et operibus bonis justificari colligamus. Quis enim hinc colligit? quis Catholicorum medicriter doctus ignorat, non hic de justificatione, quâ justè efficitur, sed de iudicio agi sententiâ, quâ sumpto ex verbis nostris argumento justè declaratur? Non hoc uti solemus loco; satis habemus multa, et satis manifesta testimonia, quibus ejus hæresim refellamus. Quanquam ne iste quidem locus, si diligentius excutitur atque versetur, inutilis nobis contra illum erit. Primum eodem modo ex verbis justificandi dicimur atque damnandi. Damnari autem non est declarari nos pro injustis habitos fuisse, sed fuisse reverâ injustos; ergo è contrario justificari non est declarari habitos fuisse pro justis, sed fuisse reverâ justos. Ubi ergo est signum impunitivæ justitiæ? Deinde, cum ex verbis nostris condemnatur, declaratur verbis ipsis, quibus malè locuti sumus, injusti facti fuisse. Nam profectò Pharisei, qui Christum dicebant habere spiritum immundum, etiamsi fuissent ante justissimi, illo solo verbo facti fuissent injusti. Ergo cum ex verbis justificamur, declaratur verbis ipsis; quibus bene pieque locuti sumus, facti fuisse justi. *Ore enim confessio fit ad salutem*, Rom. 10, 10; nec quidquam ad salutem, præter eam justitiam, aliquid valet.

VERS. 59. — GENERATIO MALA ET ADULTERA. Generationem vocat Hebraico idiomate genus hominum; adulteram verò degenerem, quæ à majoribus suis degeneravit; Hebræi filios alienos, id est, degeneres, adulteros vocare solent, ut Psal. 17, 46: *Filii alieni menditi sunt mihi; filii alieni in veterati sunt*, id est, degeneres facti, sicut plantæ, quæ vetustate degenerant; et Psal. 145, 7: *Libera me de aquis multis, et de manu filiorum alienorum.*

ET SIGNUM NON DABITUR EI. Ad omnibus queritur quomodo dicat Christus: *Signum non dabitur ei*, cum tam multa postea ab eo miracula facta sint. Respondet Chrysost., et Euthym. non fuisse illis facta, qui obstinati erant; sed aliis, qui fructum erant ex illis percepturi. Alii facta quidem fuisse, sed non qualia illi postulabant; quærebant enim signum de celo, ut Marc., c. 8, 11, et Lucas, c. 11, 16, declarant, id est, ut Hieronymus ait, vel in morem Elie ignem de sublimi venire, vel in similitudinem Samuelis tempore æstivo contra naturam loci magis tonitrua. Alii meo iudicio simpliciter, et ad rem de quâ agitur magis

VERS. 59. — GENERATIO MALA ET ADULTERA. Quod Chrysostomus ad eorum infidelitatem, refert, aut ita vocatur, quæ frustra Abrahamum et alios jactabat

accommodatè, non esse dandum illis signum, id est, illis petentibus atque rogantibus quia malo animo et tentandi causâ quærebant. Illic enim ratio est cur Deus aliorum sæpè rogatu signa dederit: Ezechiel, Isai. 58, 22; Gedeonis, Judic. 6, 47, 56; horum verò rogatu non dederit, quia illi bono, hi malo animo petierunt. Quod, ut Chrysostomus observavit, ex verbis etiam ipsis eorum apparet; non enim rogant, sed quodammodo imperant: *Voluntas à te signum videre.*

NI SI SIGNUM JONÆ PROPHETÆ. Non invenio, qui verum sensum hujus loci, meo quidem iudicio, præter Hilarium, attingit. Nec enim, ut omnes interpretantur, sensum esse arbitror, non aliud ad faciendam fidem divinitatis suæ Christum esse daturum signum, quàm, quòd sit, sicut Jonas, post tres dies, resurrecturus. Qui enim ita interpretatur, rationem reddere non possunt, cur Jonæ potius signum, cum tam multa sint, quam aliud nominaverit. Poterat Elia signum promittere, qui igne in celum curru sublatas est; nec enim minus ascensum in celum suo, quam resurrectione suam divinitatem probare potisset. At ne questionem quidem interpretes, quos legerim, attingunt. Quæ faciliè tamèn occurrit, et ad eò est necessaria, ut totus hic locus sine ejus explanatione intelligi non possit. Non ergo loquitur Christus de signo ad persuadendum, sed de signo ad condemnandum; utiturque eleganti verbis ambiguitate, ut in multis aliis locis observavimus, c. 10, 59: *Qui invenit animam suam, perdet eam; et c. 8, 22: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Sic hoc loco Phariseos ambiguitate deludit. Cum enim ad credendum signum petant, respondet non esse dandum illis signum, quale petunt, ut credant; sed quale non petunt, ut condemnentur. Signum autem, id est, argumentum, quo condemnabuntur, est, quòd cum Nivite homines gentiles et barbari, nullaque scientiâ legis exculi, ad unum verbum Jonæ hominis peregrini et illis ignoti crediderint, et singularem egerint penitentiam, illi toti Christi auditus exhortationibus, tot visis miraculis, non modò non crediderint, sed demonium eum habere dicitaverint. Hoc est, quod dicit vers. 41: *Viri Nivivite surgent in iudicio cum generatione istâ. Illud huic interpretationi contrarium videri potest, quòd statim, quasi explicans quo sensu signum Jonæ prophete appellaverit, dicit: Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, et tribus noctibus, sicut Filius hominis, etc.* Respondeo hæc explanatione nihil aliud Christum docere voluisse, quam se esse Judæis, quod Jonas fuerat Nivivite; eò etiam majorem, quòd majus est mortuum resurgere, quam evomi devoratum; et tamen Nivivitas Jonæ credidisse, Judæos sibi non credere.

VERS. 40. — SIC ERIT FILIUS HOMINIS. Cur Filius hominis appellatur, diximus, c. 8, 20.

IN CORDE TERRÆ. Beda et Euthymius cor terræ sepulcrum intelligunt, quæ hodie est Calvinistarum interpretatio. Hoc interest, quòd illi bono, ut mortem patriarchas. Nisi signum, non dabo aliud signum, nisi mortem et resurrectionem meam. IN CORDE TERRÆ, in sepulcro.

significarent, hi malo intellexerunt animo, ut summ illum alterum errorem confirmarent, Christum ad inferos non descendisse. Nos non solum sepulcrum, sed etiam infernum significari contendimus, quò verò Christus descenderit, ut in omni semper Ecclesià, tanquam pars fidei catholice, creditum est. Id primum ex ipsà phrasi probare possumus. Nam *27a in corde*, pro, in medio, dicunt Hebræi, quia in medio animalis cor est, Ps. 45, 5: *Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, et transferentur montes in cor maris*. Deinde, quid causæ est, cur de nemine alio dictum sit, in corde terræ fuisse, cum tam multi in sepulcro fuerint, si cor terræ sepulcrum significat? Car nemo, præter Christum, dicitur non solum in sepulcro sed et in inferioribus, id est, in inferis partes terræ descendisse, ad Ephes. 4, 9, nisi quia non solum in sepulcro corpore, sed etiam in infernum animà descendit? Denique *his qui in carcere erant*, hoc est, in medio terræ, prædicavit, 1 Petri 5, 19, quod certè non in sepulcro fecit, sed in inferno. Nam Theodori hæretici in eum locum interpretatio tam est inepta, ut non timeamus ne cui persuaderi possit.

Tribus diebus et tribus noctibus. Plurisque hic locus multo quam est difficilior videri solet. Nec enim Christus tres, sed unum, aut, ut plurimum, duas noctes in sepulcro fuisse creditur; ferià enim sextâ, seipsum ante diem Dominicum, quæ prima sabbati vocabatur, resurrexit, c. 28, 1 Marc. 16, 2, et Joan. 20, 1. Nec satisfacit illis, quod ab omnibus vetustis auctoribus dictum est, August., epistolâ 49, g. 6, Hieron. hoc loco et in Commentariis in cap. 21 Jonæ, Bedâ et Theophylacto, synecdochis esse, quâ pro toto pars ponitur; nam neque Christum tres integras noctes, nec partem trium noctium in sepulcro jacuisse, Cur non intelligant, causa est, quòd à diebus noctes distinguant, cum sint potius cum illis conjungendæ; quòd enim dies et noctes distinctè nominaverit, non ideò fecit, ut videntur existimare, ut tres integras dies et tres integras noctes, sed ut tres naturales dies significaret, et eos ab usualibus, ut vocant, diebus distingueret; hæc enim phrasi diem et noctem solent Hebræi naturalem diem, qui viginti quatuor horarum est, declarare, Gen. 7, 4, 12; Exod. 24, 18, et 54, 28; Deut. 9, 9, 11, 18, 25, et 10, 10; et 1 Reg. 30, 12, et 5 Reg. 19, 8. Fingamus ergo dixisse tribus diebus naturalibus: nemo dubitaret per synecdochem intelligendum tribus diebus fuisse, quia trium dierum per aliquam partem fuit, partem scilicet sextæ feriæ, totum sabbatum, et partem primæ feriæ. Cum enim Judæi à vespere diem inchoarent, nox sabbati in die Dominicò, qui tertius est, numeratur. Cur ergo eodem modo dubitant intelligere, quia tribus diebus et tribus noctibus dixit, cum nihil aliud his verbis voluerit quam tres naturales dies significare?

Vers. 41. — VITI NINIUITÆ. Quod quidam ex He-

Vers. 41 et 42. — CONDEMNABUNT; eorum condemnationi instabunt. REGINA AUSTRI, et confinis Arabiæ

reticis dicitur interpres, quia de signo Jonæ propheta mentionem Christus fecerat, in mentem illi venisse, ut de Ninivitis loqueretur, nimis ineptum ac ridiculum est. Deridetur enim, si rogetur quâ occasione regina illi Saba venerit in mentem, cum de Salomone mentionem non fecisset. Ergo, ut diximus, explicatio hæc est signi Jonæ propheta. Sed, quia exemplum reginæ Sabæ simile esse videbatur, hoc cum illo conjunxit.

SERGENT, non ad judicandum, ut omnes, quos legi interpretantur, recentiores præsertim theologi, qui hoc de judicio, ut vocant, comparationis, exponunt. Nec enim judicis est surgere, sed sedere: *Solebitis*, inquit, *super duodecim sedes judicantis duodecim tribus Israel*, c. 19, 28; sed surgent ad accusandum; accusatoris enim est surgere. Eodemque modo intelligendum, quod statim sequitur: *Et condemnabunt eam*. Non enim judicando, sed accusando condemnabunt. Nam et accusator condemnasse reum dicitur, cum in judicio ita convicit, ut ob ejus accusationem condemnaretur. Accusabant autem, et condemnabant non verbis, sed exemplo, quia cum Jonæ ipsi crederent, Judæi Christo non crederunt. Itaque non surgent, sed ut cæteri stabant; loquitur tamen Christus accommodatè ad consuetudinem fori. Alio sensu solent dicere Hebræi, in judicio surgere, id est, intrepidum stare, bene causam suam defendere, causâ non cadere, ut Psal. 1, 5: *Idè non resurgit impius in judicio*. Quod Latini uno verbo dicunt stare: *Cum pulcherrime*, inquit, Cicero, lib. 1 Epist., *in senatu staretis*.

Vers. 42. — REGINA AUSTRI, meridionalis, quæ in Meridie dominabatur, periphrasis est reginæ Sabæ, 5 Reg. 10, 1, 4, 10, 15; et 2 Par. 9, 1, 9, unde constat longè illam latèque imperium habuisse, non enim alioqui à totâ mundi meridionali plagâ, sed ab eâ civitate in quâ regiam habebat, ut Scriptura aliis locis facere solet, appellasset. Quod à Christo certo consilio factum arbitror, ut ejus reginæ majestatem amplitudinemque declararet. Pertinebat enim ad rem, ut reginæ Sabæ potentia declararetur, quò magis ejus commendaretur factum; quòd tanta regina tam longè venerit, ut Salomoni sapientiam audiret. Notanda enim vis quæ in singulis inest verbis, et tacta quedam inter Christum et Salomone, inter Judæos et reginam antithesis: Regina, femina, barbara, potentissima, à finibus terræ venit, ut audiret sapientiam Salomoni, hominis mortalis, cæterorum similis, non ut miracula videret, quæ nulla fecisse Salomone legitur. Judæi, Pharisæi, viri non solum docti, sed doctores legis venientem ad se Dominum, Filium Dei, et divinæ sapientiæ thesaurus ore fundentem; inauditaque coram illis miracula facientem contempnunt. Non opus est lectorem medioeriter doctum admonere, Saba, ubi hæc dicitur in Scripturâ fuisse regina, non illam orientalem fuisse, unde Sabæi three nobiles dicitur sunt populi; sed alteram meridiionalem in

felicis versus oceanum ad austrum positam. Unde à finibus terre venisse dicitur.

Æthiopia, civitatem regiam, ac quâ Isaias, c. 45, 5. Quam postea Cæsaribus sororis suæ nomine Meroem appellavit. Auctor Josephus, lib. 2 Antiquit., c. 10; Strabo, lib. 16.

Vers. 45. — CUM AUTEM IMMUNDUS SPIRITUS. Lucas, c. 11, 24, hoc ante ea, quæ supra Mattheus dixit, narravit; sed, cum exposuerimus quorsum hoc Christus dixerit, apparet non Lucam, sed Mattheum rerum gestarum ordinem tenuisse. Ideò, ut opinor, Christus hoc dixit, ut doceret pejores esse Judæos, quam si nunquam Dei legem, et cognitionem accepissent. Cùm enim per legem diabolus quodammodo ab illis ejectus esset, quia edocti per legem sunt Deo uni ac vero; non idolis, non diabolo servire, contemptâ Dei gratiâ digni facti sunt, ut septem in eos pro uno immundo spiritu, spiritus ingrederentur. Hoc tota tendit parabolâ, ut Hilarius, Hieron. et Beda exposuerunt. Quamvis Chrysostomus, et Theophylact. longius à sensu discedentes de excidio urbis Jerosolymitanæ interpretantur; quasi Christus dicere voluerit Judæos ab exilio Babylonicò liberatos, et restaurato priore templo multo gravius excidium exitiumque passuros esse, quò oblatam per se Dei gratiam fastidiosè, arrogantè contempserint. Hoc, inquam, etsi verum est, tamen longius abest à sensu. Nec enim dubito quin voluerit Christus rationem reddere, cur Pharisæi non crederent; quòd septem demonibus, id est, in reprobum sensum, ob contemptam Dei gratiam traditi essent. Solet enim Christus incredulitatis error similem aliis locis rationem reddere. *Omnis*, inquit, *plantatio, quam non plantavi Pater meus, eradicabitur*, c. 45, 45; et: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum*, Joan. 6, 44; et: *Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non audistis, quia ex Deo non estis*, Joan. 8, 47.

AMBULAT PER LOCA ARIDA. Hoc ad allegoriam plerique referunt, quasi loca arida gentiles appellet, et eos omnes, qui Dei cognitione culti non sunt, in quibus non contentus spiritus immundus commorari, quòd eos sibi jam obstrictos teneat; eos querit, qui, cum scientiam Dei habuerint, contempserunt; majus lucrum ratus unum ex illis pervertete, quam in aliis multis pro suo arbitrio dominari. Ego Christum de diabolo, tanquam de homine, loqui existimo; solent enim homines domo suâ pulsî huc illic per sola, desertaque loca vagari, ut sedes sibi querant, quas commodas non invenientes in priorem domum revertuntur, camque vacuam, et à novo habitatore paratam, ornataque reperientes, multo in eâ commodius quam antequam eâ expellerentur, habitant. Quod autem ait *vers. 45: Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum nequiores se*, nihil aliud significat, quam eos, qui optimi sunt, si quando contemptâ divinâ gratiâ, mali fiant, pessimos fieri solere; quasi pro uno spiritu immundo, qui priusquam boni fierent, in illis erat; septem in illis ingrediantur. Septem autem Hebræo-

Vers. 45. — Humano more loquitur; idque insinuat longè gravius peccare Judæos, quam si nullam Dei legem accepissent; ac demon ipse magis affectat pra-

rum consuetudine pro multis posuit, certum numerum pro incerto. Cujus rei, quia nulla, notaque sunt exempla, non recenseamus. In eo etiam de spiritibus immundis, tanquam de hominibus loquitur; quòd dicit unum alios ad commodam habitationem invitare. Propterea enim vocal, non ut se, ne fierum expellatur, eorum præsidio defendat, ut Chrysostomus, multique alii exposuerunt. Summa est diabolus in his, qui boni aliquando fuerint, et mali fiunt, libentibus et quodammodo commodis habitare, quia domus ornamenta, id est, mysteriorum cognitio, exultum scientiâ divinarum rerum ingenium, et si qua sunt ejusmodi, quæ Deo parata fuerant, illi servant. Sic sunt posteriora eorum pejora prioribus. Experimur hoc quotidie. Nulli pejores sunt hæretici, quam qui, cum boni aliquando catholici fuissent; divinam aspernati gratiam, et catholicæ fidei simplicitatem, quasi cibum levissimum fastidientes, ut juxta alios carnum sedent, hæretici facti sunt, id est, in Ægyptum, unde per fidem exercitum, perditâ fide redierunt. Nulli pejores catholici, quam qui, cum aliquando religiosissimi fuissent, non bene tenuerunt, quod habebant. Ut verissime dixerit Augustinus, se non vidisse meliores, quam qui in monasteriis profecerunt, neque pejores, quam qui à monasteriis detecerunt. *Contra sunt*, inquit David, Psal. 77, 37, *in arcem pravam*, id est, in modum arcis duri et manui non obediens, qui si forte reitendatur; aut vi, et impetu suo rumpitur, aut in pejorem formam, quam in quâ, antequam tenditur, erat, certè revertitur.

Vers. 46. — ECCE MATER EUS, ET FRATRES. Fratres Christi quidam filios Joseph ex Beata Maria Christi matre interpretantur, quos nato jam Christo peperisset. Quæ fili hæretis Helvidii satis superque a D. Hieronymo, scripto adversus illum libro, refutata. Alii filios Joseph ex alia uxore, quam antequam Dei matrem duxisset, habuisset. In quâ opinione omnes penè auctores Græci fuerunt, ideoque opus non est singulos nominare; monere modo lectorem volui, ut, cum Græcos legit, istud caveat. In eadem est sententiâ ex Latinis Hilarius et Ambrosius, qui plerisque in rebus Græcos imitabantur auctores. Hos non miror; recentissimos quosdam, et doctos, et catholicos miror eam opinionem tenuisse. Vera sententiâ est, quam Hieronymus validissime probavit, fratres Christi consobrinos, et cognatos ejus appellari, quales erant Jacobus minor, Jose, Judas et Simon, ut explicatur, c. 15, 55, filios fuisse sororis Mariæ Virginis, quæ et ipsa Maria vocabatur, Jacobum quidem, et Jose constat. Nam Mariam Cleopæ filiam, Alphæi autem uxorem, Joannes vocat sororem matris Domini, c. 19, 25. Eandem verò Mattheus, c. 27, 56, et Marcus, 13, 40, Mariam Jacobi, et Jose matrem appellat. Quòd enim eam Gregorius Nyssenens, oratione 2 de Resurrectione, Christi matrem fuisse dicit, admittendum non est. Solitos consobrinos, et cognatos frater-
superbia redire ad domum unde eiecit est, quam novam occupare. **REGIEM,** locum habitationi idoneum.

tres appellari ex multis locis manifestum est. Nam Lot, quem filium Aram fratris Abraham fuisse Scriptura testatur, Abrahami frater vocatus est, Genes. 15, 8; et Laban, cum frater esset matris Jacob, Genes. 28, 2, Jacob frater appellatur, Genes. 29, 15. Hoc ergo sensu illi, quos supra nominavimus, fratres Domini vocantur. Major ac difficilior questio est, cur eò venerint, et tempore minime opportuno cum Christo loqui volerint, ut non dubitaverint eum concionantem interpellare, et misso nuntio evocare foras, ut ait Marcus, c. 5, 31. Idem Marcus ejus rei causam insinuat; sed causam ejusmodi, ut neque hanc questionem tollat, et aliam multò majorem gignere videatur. *Dicebant enim*, inquit, vers. 21, *quoniam in furorem versus est*. Hunc locum difficiliorum pietas facit; quia enim animus horret non solum credere, sed cogitare etiam Christi cognatos, aut dixisse, aut existimasse eum esse furiosum, pio quodam studio nonnulli, relicta verborum proprietate, alias que minus à pietate abhorrent viderentur quæverunt. Hieronymus, Beda, Theophylactus, et omnes quos me legisse memini, vetustiores auctores, non simulationem, sed sententiam fuisse existimant. Quibus libenter equidem eorum ductus auctoritate subscribo, quanquam nihil abscurdum esse video, si fuisse dicamus simulationem. Nam nec evangelista dicit, *putabant*, sed *Dicebant quoniam in furorem versus est*, et si eorum volumus existimationi consulere, res est ejusmodi, ut levioris fuisse culpe videatur id fingere quam credere. Alia ad explanationem hujus loci perfectam reliqua est questio, quam ob rem cognati tenere Christum valuerint, præsertim si non credebant eum insanire, sed se credere simulantem. In proximo est ratio, si credebant, ut illi, si simulabant, ut sibi pariter atque illi consulerent. Nam si verè furiosus fuisset, aut lege, ut diximus, aut consuetudine à cognatis vincendus alendusque erat; si furiosus verè non erat, sed esse fingebatur, timebant cognati ne quid sibi, atque illi, aut ad obediendum Pharisæis, aut à concitata tumultuosa multitudo periculi crearetur, ut multi recentiores interpretes adnotaverunt.

His ita expensis, fingamus id de Christo dictum esse, non dicit evangelista eum in furorem versus; sed ejus fratres id dixisse. Eos autem ex animo dixisse credendum non est; sed, ut ex prætextu de manibus eum Pharisæorum liberarent; odorati enim fuerant, ut vero simile est, ipsorum consilium, quod de perdendo Christo conceperant, ut supra Matthæus dixit, vers. 14. Credibile enim est consanguineos de ejus salute fuisse sollicitos. Ideò ergo venerant, ideò ejus matrem, quò plus eum moverent, adduxerant; ideò interpellant; ideò importuni sunt, quia timent, ne periculosum sit expectare, ne forte in ipsà concione à Pharisæis apprehendantur. Itaque, quod Tertullianus, in libro de carne Christi, Chrysostomus et Theophylactus dicunt, eos ambitione quòdam impulsos venisse, ut ostenderent se ejus esse cognatos, et aliquam in eum auctoritatem habere, à veritate alienum est. Illud nullo modo ferendum, quòd in eandem

essariam, ut aut Christi mater, aut omnes ejus fratres sive cognati; sed ut unus tantum id eorum dixerit. Itaque rectè noster veritè interpret, in *furorem versus est*, quemadmodum omnes boni auctores, Hieron., Beda, Euthymius, Theophylactus, interpretantur. Nec quorundam moderationem probo, qui, ut sententia mitior esse videatur, pro *in furorem versus est*, vertunt: *Mente alienatus est*, aut in *mentis excessum incidit*. Nam præterquam quòd alienatum esse mente haud multò est mitius quam in furorem versus esse, verbum illud præcedens: *Exierunt tenere eum*, indicat cognatos noluisse dicere Christum in excessum mentis incidisse, sed verè esse furiosum. Non enim, qui in mentis excessum incidebant, ut propheta et viri alii sancti divina passi, sed insani et furiosè tenebantur vinciebanturque. Pertinet ad hunc locum, ut lector intelligat, verène putaverint Christi cognati eum furere, an id dixerint contra sententiam, ut eum ex periculo, quòd illi imminere putabant, hæc furoris simulatione subducerent. Hieronymus, Beda, Theophylactus, Euthymius, et omnes quos me legisse memini, vetustiores auctores, non simulationem, sed sententiam fuisse existimant. Quibus libenter equidem eorum ductus auctoritate subscribo, quanquam nihil abscurdum esse video, si fuisse dicamus simulationem. Nam nec evangelista dicit, *putabant*, sed *Dicebant quoniam in furorem versus est*, et si eorum volumus existimationi consulere, res est ejusmodi, ut levioris fuisse culpe videatur id fingere quam credere. Alia ad explanationem hujus loci perfectam reliqua est questio, quam ob rem cognati tenere Christum valuerint, præsertim si non credebant eum insanire, sed se credere simulantem. In proximo est ratio, si credebant, ut illi, si simulabant, ut sibi pariter atque illi consulerent. Nam si verè furiosus fuisset, aut lege, ut diximus, aut consuetudine à cognatis vincendus alendusque erat; si furiosus verè non erat, sed esse fingebatur, timebant cognati ne quid sibi, atque illi, aut ad obediendum Pharisæis, aut à concitata tumultuosa multitudo periculi crearetur, ut multi recentiores interpretes adnotaverunt.

His ita expensis, fingamus id de Christo dictum esse, non dicit evangelista eum in furorem versus; sed ejus fratres id dixisse. Eos autem ex animo dixisse credendum non est; sed, ut ex prætextu de manibus eum Pharisæorum liberarent; odorati enim fuerant, ut vero simile est, ipsorum consilium, quod de perdendo Christo conceperant, ut supra Matthæus dixit, vers. 14. Credibile enim est consanguineos de ejus salute fuisse sollicitos. Ideò ergo venerant, ideò ejus matrem, quò plus eum moverent, adduxerant; ideò interpellant; ideò importuni sunt, quia timent, ne periculosum sit expectare, ne forte in ipsà concione à Pharisæis apprehendantur. Itaque, quod Tertullianus, in libro de carne Christi, Chrysostomus et Theophylactus dicunt, eos ambitione quòdam impulsos venisse, ut ostenderent se ejus esse cognatos, et aliquam in eum auctoritatem habere, à veritate alienum est. Illud nullo modo ferendum, quòd in eandem

culpam omnis immuam culpæ Christi matrem involvunt. Quod utrumque libenter calvinistæ et lutherani hæretici sunt imitati; multa etiam de suo addentes acerbiora. Nempè mæstit, ut Gregorius ait Nazianzenus, similes sunt, quæ per corpus discurrentes, quod sanum est, prætereunt, quòd ulcerosum ac putulentum excugit. Sic isti, quæ à veteribus auctoribus piè sapienterque dicta sunt, omninò contemunt, si quid illis minùs consideratum excidit; id excipiunt, id unum laudant. Scio scripsisse Joannem, c. 7, 5: *Neque enim fratres ejus credebant in eum*. Sed aliud est in eum non credere, aliud ambiciosos esse; nec hoc ex illo colligitur. Si quid autem ex eo, quòd in eum nondùm credebant, colligi potest; potius contrarium potest, nullà eos ambitione ad Christum venisse; quæ enim ambitionis materia erat, si in eum non credebant? Adde quòd Joannes non significat fratres ejus nullo prorsus modo in eum credidisse; sed non tam perfectè credidisse, quam postea tot visis miraculis credidisse; quomodo enim, si non credebant, apostoli erant? quemadmodum idem alio loco Joannes dixit, c. 2, 11: *Et crediderunt in eum discipuli ejus*, non quòd ante non credidissent, sed quòd magis tunc viso miraculo credidissent. Denique non est rationi consentaneum pejus de Beatâ Virgine et apostolis sentire ac loqui, quam de quovis homine loqui atque sentire bono viro licet: qui nullius factum quantumcumque speciem peccati habeat, quamdiù benè interpretari potest, reprehendit. Apostolorum hoc loco ambitio nullo Scripturæ testimonio, nullà vero simili conjecturâ probari potest. Quæ igitur est ista æquitas pejus de apostolis sine ullo argumento, quam de cæteris hominibus cogitare? Simile est, quòd auctor Imperf. hom. 50, divinavit, apostolos Christi cognatos à diabolo instigatos fuisse, ut eò venirent, ut homines, qui Christi divinitatem credere incipiebant, visis ejus cognatis purum hominem crederent.

STRABANT FORIS. Hoc etiam hæretici, immeritò arrogantie tribuunt, quasi non sint dignati in domum ingredi, et verbum Dei cum aliis audire, cum apertè Lucas dicat ideò ingressos non esse, quia præ turbâ ingredi non poterunt. Intolerabilis audacia non solum sine Scripturâ, sed etiam contra Scripturam malè de apostolis judicare.

VERS. 47. — DIXIT AUTEM EI QUIDAM. MARCUS, c. 5, 30, ait: *Miserunt ad eum vocantes eum*. Itaque hunc, qui Christo matrem, fratresque ejus adesse renuntiavit, ab apostolis summis fuisse, cum ipsi ingredi non possent, credendum est. Quòd autem Matthæus unum, Marcus et Lucas plures illi renuntiasse dicunt, facile solvitur, unum prîus, multos deinde, ut fieri solet, cum nondùm exiret, renuntiasse.

VERS. 48. — QUÆ EST MATER MEA. Illud primum te-

VERS. 48. — Beatorum virgo quòd mente quam quòd carne Christum conceperit; spirituales præfert cognationem carnali.

CAPUT XIII.

1. In illo die exiens Jesus de domo, sedebat secus mare.

nendum, quòd Epiphanius hæres. 42, Chrysostomus et Hieronymus in hunc locum adnotarunt, non ideò hoc dixisse Christum, ut matrem fratresque negaret, et juxta Marcionem, ut ait Hieronymus, et Manicheum, qui hoc abutebantur loco, de phantasmate natus putaretur. Cur autem tam asperè responderit, et ab omnibus auctoribus questum est, et non eadem ab omnibus causa reddita. Hieronymus putat eum, qui illi matrem et fratres ejus adesse renuntiaverat, malo id animo fecisse, ut experiretur, an parentis et consanguineorum affectu tangeretur, ideòque illi, tanquam insidiatori, asperius respondisse; sed jam ex Marco, c. 5, 30, probavimus illum non tentandi, sed obediendi causâ jussum à fratribus Domini eorum illi adventum renuntiasse. Epiphanius autem, hæres. 42, et Chrysostomus propterea quòd importunè eum interpellabant. Ambrosius melius, in c. 8 Luc., nec, inquit, *injuriòse refutantur parentes; sed religiosiores copulæ mentium docentur esse quam corporum*. In eandem sententiam Hilarius scribit: *Formam, inquit, se ipsum universis agendi, sententiæque constituens propinquitatem omnium jus, atque nomen jam non de conditione nascendi; sed de Ecclesiæ eumdem retinendum*. Idem rursus Ambrosius eundem in locum: *Moralis, inquit, magister, qui se cæteris præbet exemplum, atque ipse præceptor, ipse etiam suorum executor est præceptorum*. Præscribitur enim cæteris, quoniam qui non reliquerit patrem, aut matrem suam, non est filio Dei dignus, sententia: *hinc primus ipse se subjecit, non quòd materne rejets pietatis obsequia (ipsius enim præceptum est, qui non honoraverit patrem, et matrem suam, morte moriatur), sed quia paternis se mysteriis amplius quam maternis affectibus debere cognoscit*. Itaque docere homines voluit posse unumquemlibet et fratrem, et matrem esse ipsius. Nec carnales parentes negat; sed spirituales præfert: sicut cum, Lucæ 11, 27, 28, mulieri dicenti: *Beatus venter, qui te portavit, et ubera que suscitavit*; respondit: *Quinimò beati, qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud: non negans beatum ventrem; sed mentem beatiorem affirmans, quæ audit verbum Dei, et custodit illud; nec alios matrem, et matrem matris præferens, matrem audientem, et custodientem verbum Dei, matris in utero gestanti, atque lactanti*. Ideò enim mater Christi omnium hominum beatissima fuit, quia plusquam omnes homines verbum Dei audivit, et credit. *Beata, inquit illa, quæ credidisti quoniam perficietur ea, quæ dicta sunt tibi à domino*, Lucæ. 1, 45. Similiter hoc loco nec matrem, nec fratres suos negat, nec alios illis, sed matrem matri, fratres fratribus anteponit. Nam etsi virgo corpore verè ejus mater, et Jacobus, Jose, Judas, et Simon consanguinitate verè ejus fratres erant, tamen multò perfectius, et majore cum merito mente et illa mater, et illi fratres erant; quia faciebant voluntatem Patris ejus, qui in cælis est.

CHAPITRE XIII.

1. Ce jour-là Jésus étant sorti de la maison, s'assit sur le bord de la mer.